

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

2009 ק"פ 999 ס"כ תצ"א תשס"ה שנה ה' ט"ז יוני 2009
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
chagitben@neto.net.il ניתן לקבל את העלון במייל

הנושא: חודש אלול כנגד שבט גד

לכן חודש אלול הוא כנגד שבט גד שכוחם בא עלך ידי התפילין, המחזקים את תרי סרסורי דעבירה העינים והלב.

הגמרא במועד קטן (כו.) מביאה: אמר ר' חלבו אמר רב הונא: הרואה ספר תורה שנקרע חייב לקרוע שתי קריעות, אחד על הגויל שנקרע, ואחד על הכתב. שנאמר: "אחרי שרף המלך את המגילה ואת הדברים", משמע שעל כל אחד מאלה יש לקרוע. מסופר: ר' אבא ורב הונא בר חייה הוו יתבי קמיה [היו יושבים לפני] ר' אבא, בעא לאפנויי [רצה ר' אבא להיפנות לצרכיו], שקליה לטוטפתיה אחתיה אבי סדיא [הוריד את הטוטפת שלו, התפילין שבראשו, והניחה על המצע] שהיה יושב עליו. אתאי בת נעמיתא בעא למיבלעיה [באה בת יענה ורצתה לבלוע אותם, את התפילין], אמר: עכשיו, אילו היתה בולעת אותם, הייתי חייב שתי קריעות וכו'.

ויש לפרש מה ענין היענה שבאה ורצתה לאכול את התפילין, שיש בזה רמז, כי התפילין מקום הנחתם הוא כנגד העין והלב, "יען" אותיות עין, וכן ידוע שהיא דוגרת על הביצה לא על ידי שהיא יושבת כמו שאר העופות, אלא על ידי הבטה, ולכן התפילין בקדושתם שומרים על האדם על עיניו ועל מחשבתו, והיענה מתנגדת לכך, ולכן היא רצתה לאכול את התפילין.

נציין, רעיון יפה שמביא החיד"א על הפסוק שפוחת את הפרשה: "כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלהיך בידך ושבת שבו", וזאת על פי דברי הגמרא במסכת יומא (סט:), שאנשי כנסת הגדולה, התפללו לקב"ה, לבטל יצרא דעבודה זרה. שלושה ימים הם צמו, התענו והתפללו, וביטלו יצרא דעבודה זרה, "נפק אתא כי גוריא דנורא מבית קדשי הקדשים" - יצא דמות גור של אריה, מבית קדש הקדשים. אחרי שעלה בידם לבטל יצרא דעבודה זרה, ראו שזו שעת כושר, הם רצו לבטל גם יצרא דעריות. הם תפסו את היצר שנקרא "יצרא דעריות" וכלאו אותו. אמר להם היצרא דעריות לא כדאי לכם להחזיק אותי בידיים, כי אם תתפסו אותי ותבטלו אותי, לא יהיה המשך לעולם. אם כל זה, שיצרא דעריות הוא יצרא דתקיפה, אבל בלעדיו, אין המשך לעולם. אומרת הגמרא החזיקו אותו אנשי כנסת הגדולה שלושה ימים, ולא נתנו לו לצאת. בחלוף שלושה ימים, חיפשו בכל ארץ ישראל ביצה שנולדה, ולא מצאו. זאת אומרת, ביצרא דעריות כשכלאו אותו, גם תרנגולות הפסיקו להטיל ביצים.

שאלו אנשי כנסת הגדולה, אז מה עושים? אולי נבקש מהקב"ה לבטל חצי מיצרא דעריות? אומרת הגמרא אין בקשה לחצאים, אמרו אנשי כנסת הגדולה. מה שהם כן

כותב הטור (סימן ת"ז) בשם אחיו רבי יהודה, ששנים עשר חודשי השנה הם כנגד שנים עשר שבטים. אלא שהטור לא ביאר ופירט איזה חודש כנגד איזה שבט, ונחלקו בזה המפרשים. יש מפרשים לפי סדר לידתם ויש מפרשים לפי סדר הדגלים. האר"י הקדוש כותב שסדר החודשים, הוא עפ"י סדר חניית השבטים במדבר, דהיינו: ניסן אייר סיון, כנגד יהודה יששכר זבולון. ראובן שמעון גד, כנגד תמוז אב אלול. תשרי חשון כסלו, כנגד אפרים מנשה בנימין. טבת שבט אדר, כנגד דן אשר נפתלי.

נמצא על פי דברי האר"י הקדוש שחודש אלול הוא כנגד שבט גד. וצריך להבין מה השייכות בין שבט גד לחודש אלול?

אלא משה רבינו בפרשת וזאת הברכה מברך את שבט גד: "וטרף זרוע אף קדקד" ורומז בזה על התפילין, שכן היו פוגעים באויביהם במקום תפילין של יד ותפילין של ראש.

כמו כן מצינו בספר יצירה (ה, ג): המליך אות י' במעשה וכו' ואלול בשנה ויד שמאל בנפש. ע"כ. והמפרשים בספר יצירה כתבו, שיד שמאל המוזכרת כאן מרמזת על תפילין של יד (ע"י בני יששכר מאמרי חודש אלול מאמר א' אות ו').

נמצא כי שבט גד אשר כוחם הוא בתפילין, קשורים אל חודש אלול מחמת שגם בו מתעורר כוחם של התפילין.

ויש להוסיף ולומר, מעלת התפילין להביא את האדם לידי קדושה, כמו שכת הרמב"ם (פ"ד מהלכות תפילין הכ"ה): קדושת תפילין קדושתן גדולה היא, שכל זמן שהתפילין בראשו של אדם ועל זרועו הוא עניו וירא שמים ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטילה ואינו מהרהר מחשבות רעות אלא מפנה לבו בדברי האמת והצדק. עכ"ל.

ויש לתת טעם לכך, שכן בתורה נאמר: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם" ואמרו ז"ל בירושלמי (ברכות פ"א ה"ה): ליבא ועינא תרי סרסורי דעבירה גינהו. וכן אמרו ז"ל: עין רואה ולב חומד וכלי מעשי גומרים ואמרו ז"ל אל יהרהר ביום שמא יבא לידי טומאה בלילה (כתובות דף מ"ו פס"ז פ' תצא כ"ג ו').

וכאשר מניח היהודי את התפילין במקום הלב וכנגד העיניים, מקדש בזה את תרי סרסורי העבירה ומכניעם.

וכתב ה"שפת אמת" (דברים כ"ג, ט"ו) "להצילך ולתת אויבך לפניך והיה מחניך קדוש". "להצילך ולתת אויבך לפניך" ר"ת אלול. היינו שעיקר העבודה בחודש אלול הוא בשמירת העיניים והקדושה.

עשו הם עיוורו אותו. אומרת הגמרא שזה עזר לבטל, את יצרא מהקרובות של עצמו. לאדם אין תאוה לעריות, לא מאמו, לא מאחיותיו ולא מבנותיו, בזה הם הצליחו להכות את יצרא דעריות.

אומר החיד"א זה מה שנאמר: "כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלהיך בידך", יצרא דעבודה זרה, נתן הקב"ה בידי אנשי כנסת הגדולה לבטלו. אולם יצרא דעריות רק "ושבית שבי" רק הוחזק בשבי, ולא נתבטל לגמרי.

ונלמד מכך, "ושבית שבי" הדרך היחידה להישמר ולשמור ועל הקדושה, היא על ידי שהגבר והאשה השתדלו כמה שיותר להיסגר בבתיים ואל יבואו לא לידי נסיון ולא לידי בזיון.

במסכת מגילה (י: הובטח: "כי הא דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל כלה שהיא צנועה בבית חמיה, זוכה ויוצאין ממנה מלכים ונביאים. מנלן – מתמר שהיתה צנועה בבית חמיה ויצא ממנה דוד וישעיה הנביא. ובזוהר (פרשת חיי שרה דף קט"ו) הובטח: "כל זמן דאתתא בירכתי ביתה, ולא נפקא לבר, ואתחזי לאולדא בנין דכשרין". אשה הנשארת בביתה, ולא מסתובבת בחוץ, מבטיח הזהר שראויה היא בכך לאוצר כה נכסף - בנים כשרים!

בשור"ת הגרש"א אלפנדרי (סוף חלק ב') הביא, שהבעש"ט זי"ע העיד על חלק מאנשי קושטא, שיש להם נשמות של תנאים, ואמר שזכו לכך בגלל הצניעות של אימותיהם.

זיכנו הקב"ה להקפיד לשמור על הצניעות ועל ידי זה נזכה לבנים צדיקים אמן.

חודש אלול:

א. ושמעתי בשם הרה"ק מהרי"צ מסטרעטין ז"ל, דמרי"ח אלול עד אחר הושענא רבה, לא השתמש בידו השמאלית כדי להגביר מידת הימין (שו"ת אפרקסתא דעניא סימן קי"ג).

ב. כשהיה מהרי"א מבעלו זי"ע גר בקטמון שמעו בחדר את ניגון הסליחות ממנין הספרדים והוא נהנה מהיגון שלהם. ואמר עי"ז שודאי ניגונים אלו הם מהניגונים ששרו הלוויים בבית המקדש כיון שהם הלכו בגלות לבבל ונשארו שם ניגונים אלו הם מה שקבלו במסורת מאבותיהם (האדמו"ר מרחמסטריוקא זצוק"ל).

ג. דורשי רשומות דרשו בראשי תיבות "אלול": ב' רמזים המבטאים מצבו של האדם, בחודש זה רמז א': אהוב למעלה ונחמד למטה. ורמז שני אוי לו ואוי לנפשו. והיינו, אם מנצל את החודש לתשובה, הרי שנעשה אהוב למעלה ונחמד למטה, אבל אם ח"ו לא מנצל החודש אז ח"ו ההיפך.

ד. מובא בספר תורת אבות: סיפר הרה"ק רבי משה מקוברין זי"ע: בנסעו בימי אלול בדרך, עמד פעם הרה"ק רבי מדרכי מלכוביץ זי"ע בקרעציים, בכדי שינורח הסוס, ונכנס לבית ומצא בו ערלים יושבים ושמע שאחד אומר לחבריו: מי שאינו עמל כדבעי למיהוי בחודש הזה, לא יהיה לו מה לאכול כל השנה. מיד קרא הצדיק לאנשיו, ואמר להם: שמעו מה שזה אומר!

ה. הגרי"נ ווכטפויגל זצ"ל משגיח ישיבת ליקווד היה מספר, איך שהגרי"י סלנטר זצ"ל עשה לתלמידיו סדר לימוד של י"ח שעות במעת לעת בימי אלול!

ופעם הסביר זאת, שהרי הגרי"ס ותלמידיו שהיו גדולי עולם, היו לומדים כל השנה כפי כוחם, ולמה דוקא באלול למדו חיי שעות. והיינו דבאמת כל השנה לא היה בכחם ללמוד כ"כ הרבה, ורק בימים אלו שהם ימי הרחמים והרצון, נפתח המח, ומתרחב הלב, ומתקרבים יותר להקב"ה, שהוא המלמד תורה לעמו ישראל, ואז הרגישו שהם יכולים ללמוד חיי שעות (לקט רשימות אלול עמ' מ"ה).

ו. כתב בעל התניא בספרו ליקוטי תורה (פרשת ראה): והנה נודע שבאלול הוא זמן התגלות י"ג מידות הרחמים. ולהבין זה ... משל למלך שקודם בואו לעיר, יוצאין אנשי העיר לקראתו, ומקבלין פניו בשדה. ואז רשאיין כל מי שרוצה להקביל פניו, והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות, ומראה פנים שוחקות כולם. ובלכתו העירה הרי הם הולכים אחריו, ואח"כ בבואו להיכל מלכותו אין נכנסין כי אם ברשות, ואף גם זאת המובחרים שבעם ויחידי סגולה. וכן הענין על דרך משל בחודש אלול, יוצאין להקביל אור פניו יתברך בשדה. ע"כ.

ז. על התמדתו של השפע חיים זי"ע מסופר על שנת תרע"ו שלמד חברותא עם רבי יחזקאל שרגא הנדלר ז"ל, ברי"ח אלול התחילו ללמוד מסכת בכורות עם פירוש הרי"ט אלגאזי, וסיימוה במוצאי יוה"כ. במשך כל ארבעים ימים ולילות הללו, כמעט ולא שכבו במיטה משבת לשבת. רק כאשר גברה עליהם עייפותם, נתנו תנומה לעפעפיהם ליד השולחן בו למדו, תוך שהם מסכימים ביניהם שכל המקיץ ראשון משנתו יעורר מיד את חברו.

ח. כל ימות השנה היו קודש אצל מרן החת"ס אולם ימי אלול היו קודש קדשים, כבר מתחילת חודש אלול היו זיו ואור פניו הקדושות משתנות מאימת הימים הקדושים המשמשים ובאים (אור פני יהושע להגה"ק מגאלאנטא).

ט. מהנהגותיו של הגאון רבי יהודה צדקה זצוק"ל, היה נוהג סמוך לרי"ח אלול לקרוא בספר תיקוני הזוהר ומשלימים עד יום הכיפורים (וכך כתב בכף החיים סימן תקפ"א סוף אות ז', ועי' שומר אמונים מאמר הבטחון וההתחזקות פרק י"ד בהסופות וביאורים דף רכב. במש"כ במעלת תיקוני הזוהר). וכן הקפיד מאוד שגם בני התורה יאמרו כל הארבעים יום סליחות ועל אף שהדבר קשה מפני הלימוד ואמר: הלא כתבו הפסוקים כי בחודש הזה ימעט בתורה וירבה בתפילה (עי' ברכי יוסף סימן תקפ"א סק"ו וכף החיים סק"ז), וכן נהג בעצמו אפילו בחודש אלול האחרון לחייו, שהיה חלש מאוד ועם כל זה לא ביטל מאמירת הסליחות.

י. כתב בסידור הרה"ק רבי שבתאי מראשקוב זיע"א וזלה"ק: כל האומר מזמור כ"ז "לדוד ה' אורי וישעיי" וכו', מרי"ח אלול עד אחר שמחת תורה ערב ובוקר דבר יום ביומו, אזי מובטח שמוציא שנותיו בטוב ויערב לו, ואפילו גזירה רעה כתובה על האדם מן השמים יכול לבטל. ומעביר מעליו כל המקטרגים ושטנים ומארי תריסין, ומבטל מעליו כל גזירות קשות ורעות, ויוצא בדימוס זכאין בדין, ועי"ז יכניע כל המקטרגים, כי מרי"ח אלול נפתחו י"ג מקורות מ"ג מכילין רחמי והם מתגלגל ומאירין למטה וכו', ועי"ז אמירה זו אנו פועלין ומבטלין מעלינו הב"ד של מעלה ומארי תריסין ומקטרגין שאין להם רשות לקרב כלל לדון אותנו אלא מלפניך משפטינו יצא, ואז יוצאין אנחנו זכאין בדין וכו'. ובאמירה זו מבטלין וממתקין הב"ד של מעלה רק הקב"ה בכבודו ובעצמו דן אותנו שנאמר "מלפניך משפטינו יצא עיניך תחזינה מישרים".

וכך מובא בספר דברי מאיר: באחד מימי חודש אלול, והוא היה סגור בחדרו ואמר "לדוד ה' אורי" היה פלא גדול בעיני האיך לא נשרף החדר מגודל האש שבערה סביבו באמירת מזמור זה. וסיים הרה"ק מנדבורנא ואמר, שבמשך שמונה שנים בערה בקרבו אש התלהבות מזה.

יא. האדמו"ר השפע חיים (ד"ת חיי"א גליון תרנ"א) מספר מה ראה בקטנותו אצל אביו זי"ע: ובמוצש"ק ערב יום א' דסליחות לא הלכו לישון כלל, ולאחר סעודה שלישית ותפילת ערבית והבדלה נכנסו לחדר הגדול של אבא מארי זקנים חסידים ואנשי מעשה, וערכו סעודת מלוה מלכה וסיפרו מצדיקים קודמים וכו'. ולאחר מכן נכנסו לביהמ"ד שהתמלא בציבור החסידים, וישבו ללמוד עד לשעה ארבע או ארבע ומחצה, שלא היה זמן קבוע כ"כ, וכאשר אבי נכנס דפקו בשולחן ועמדו לומר סליחות, וכך היה גם בשאר ימי הסליחות ואיני מדבר מצאנו בלבד ...

מה אומר ומה אדבר אצל הצדיקים ואצלנו בצאנו, מה שראיתי היה הדרך שאנשים קמו בשעה שתיים או שלש לפנות בקר אצו למקוה טהרה הקירות רעדו הציפורים היו מתייראים, הדגים היו רועדים וכל העירה היתה כמרקחה, זה מיהר למקוה וזה כבר מיהר לומר תהילים, וכולם כאחד קמו לסליחות, ולא אבו לאומרם בחצות לילה ואח"כ לחזור הביתה להתפשט ולהיכנס למיטה לאחר ש"הסתלח" הוא כבר יכול לעשות מה שליבו חפץ, וביכולתו לישון עד ארבע שעות בתוך היום מאחר ששכב לישון שעותיים יותר מאוחר.

איזו מין שינה היא בסליחות, מי יכול לישון בימי הסליחות, אם לא עכשו אימתי, כל השנה אתה ישן ובזאת כלים ימך, כל לילותיך חושך ואפילה ליי, אל תאבד לפחות את מה שהשי"ת נתן לך כמה ימי סגולה עם הללו, הכן עצמך לקראת יום הדין, אל תלך בבטחה כל כך. בעוה"ר אם ההתחלה אינה כדבעי ההכנה אינה כהוון, אם בשמים אין מרוצים ח"ו מסליחותיך – איני רוצה להעלות על דל שפתי – אזי כבר כל הראש השנה אינו מי יודע מה, וכך כל עשייתך וכל ימי חג סוכות וכל ההקפות של שמיני עצרת ושמי"ת כבר אינם כדבעי למיהוי.